

la història és explicada pels camperols, pels treballadors, pels desposseïts, pels marginats, per les víctimes. La història oral obre la possibilitat de la història explicada per la majoria, i és l'única possibilitat de perpetuació de la memòria popular. La documentació escrita és exclusiva i privilegi dels poders i dels posseïdors. Si més no, és pròpia d'uns determinats nivells de cultura o d'instrucció, molt allunyats de la realitat passada i encara recent de Mijas. Valgui la constatació que Fraser recull com a dada significativa del canvi la venda de diaris al poble en diferents èpoques, però en cap moment s'apunta per part de ningú la necessitat remota d'alguna publicació local.

La metodologia de la història oral obre, en realitat, un camp documental nou i absolutament divers, d'especial interès per a nous corrents historiogràfics com la història dels costums, la història de les mentalitats o la història de la dona. Tot i l'esforç de Fraser a ordenar i estructurar la narració oral dels habitants de Mijas i a contextualitzar-la amb dades, acotacions i apèndixs, el dubte que persisteix al final del llibre és on comença el treball de l'historiador i on acaba el treball del periodista. O si la metodologia oral no replanteja també la tasca tradicional del documentalista.

Potser en resultaria una estèril discussió disciplinària, inútil en la mesura que és des del camp dels historiadors que aquesta metodologia s'assaja, es desenvolupa i s'aprofita. Sens dubte, però, s'hi veu un camp possible de col·laboració a estimular entre uns i altres. Potser des del periodisme i el documentalisme hi ha molts recursos a aplicar en la construcció de relats de la memòria popular i, des de la historiografia, moltes línies d'investigació a establir i d'anàlisi a realitzar. Per descomptat que aquest atractiu derivat de literatura *vérité* és una possibilitat complementària d'interès per al lector general.

Jaume Guillamet

Una revista d'història oral

La revista *Historia y fuente oral* cobreix la necessitat d'una publicació periòdica, amb caràcter referencial, dedicada a les fonts orals. Fins ara els investigadors només tenien l'opció de consultar revistes angleses, nord-americanes i fins i tot poloneses amb la consegüent dificultat que hi havia per accedir-hi. En aquest sentit, *Historia y fuente oral* és tot un esdeveniment per a Espanya i Llatinoamèrica. Coeditada per la Universitat de Barcelona i l'Institut Municipal d'Història, aquesta revista es presenta amb la solvent direcció de Mercedes Vilanova, un consell de redacció que dona totes les garanties i un consell assessor que és una autència constel·lació que aplega la crema de la Història oral a nivell internacional.

La revista ofereix, al costat de material d'estudi, una informació força útil sobre arxius, congressos, reunions i projectes. Potser l'única cosa que es troba a faltar és una secció dedicada a les publicacions. Hem d'assenyalar el prestigi dels col·laboradors i l'actualitat dels treballs, tot i que n'hem apreciat més l'acurada presentació. Els articles que integren el primer número de la revista són una crida a transitar per les cinc vies més importants del debat sobre les fonts orals.

En primer lloc, obre una finestra a la interdisciplinarietat. Les aportacions de sociòlegs, historiadors, lingüistes, arxivers i escriptors oregen de tal manera l'espai que no se sent aquell tuf de revista especialitzada, avorridament i aclaparadorament particular. Si això que hem dit és positiu en si mateix, l'enfocament interdisciplinari és un encert doble, per tal com l'aspecte epistemològic més rellevant de la Història oral és la ruptura amb el sistema tradicional de compartimentació de les disciplines científiques. Amb la valoració de la paraula com a font, com a eina, els investigadors de diferents

camp del saber convergeixen amb la finalitat d'estudiar i compartir coneixements, mètodes i enfocaments al voltant d'una qüestió genèrica: la gent i les seves experiències.

És aquí on entronquem amb la segona via: la memòria de la gent. La memòria col·lectiva —com assenyalava Robin— és una barreja de diferents memòries. Bocins de la memòria oficial, trossos de tradicions familiars, fragments de memòria erudita van configurant la nostra memòria, els nostres records. La vestidura de la nostra memòria no és d'una peça, està feta de retalls, potser d'estripalls d'altres memòries. La memòria col·lectiva és cíclica i anacrònica. A més a més, com insinua Portelli, compleix tres funcions simultànies: la simbòlica, la psicològica i la formal. Per això és impossible establir amb precisió dades i dates a partir de la informació obtinguda oralment. Esquívola, fugaç, falsària, qualsevol adjectiu és aplicable a la nostra memòria sense que ningú pugui demostrar el contrari, tot i que aquests adjectius també valen per a les altres memòries (l'oficial, etc.). D'aquí ve la ineluctable complementarietat de les fonts orals amb altres tipus de fonts i viceversa. És cert que les fonts escrites són capaces de situar les dades amb una precisió i un rigor més grans; les fonts orals, al contrari, són menys fiables a aquest nivell. Ara bé, les fonts orals no poden ser analitzades a partir d'un paral·lelisme, d'una simple analogia amb altres fonts. Les fonts orals posseeixen una lògica i un valor com a prova que cal valorar de forma independent. Així doncs, poden omplir els oblits o esmenar algun tort ordit per la memòria oficial, proporcionant d'aquesta manera una visió més aproximada i alhora més completa i complexa de la història. Els articles d'Alessandro Portelli i d'Alberto Olvera discorren amb brillantor per les senderes de la complementarietat de les fonts.

La tercera de les grans vies proposades versa sobre les diferències

entre llenguatge oral i llenguatge escrit. ¿Es tracta d'una mateixa i única llengua, o bé tots dos varien en els seus punts essencials? La qüestió no és una pura disquisició lingüística en la mesura en què conté aspectes crucials per al desenvolupament de la Història oral. ¿Es pot transcriure una història de vida enregistrada sense modificar-ne l'essència? Dominique Willems afirma «que la llengua oral té les seves pròpies lleis organitzatives, diferents de la llengua escrita». Amb aquesta reflexió es planteja la segona pregunta relativa a les històries de vida recollides oralment. Donat cas que es decideixi transcriure l'enregistrament, com cal organitzar-ho? s'ha de seguir un eix cronològic o un de temàtic? És possible preguntar-se una i mil vegades si és lícit canviar el codi d'arribada d'un discurs. Potser la insistència ens farà arribar a la conclusió, una mica banal, que el que és oral és oral i el que és escrit és escrit. És comprensible que per a tots els fills —espuris o legítims— de la galàxia Gutenberg sigui molt difícil abandonar la tradició escrita i fer un salt cap endavant per aprofitar i valorar més l'element àudio-visual que, ara com ara, ens ofereix un ampli camp d'experimentació. Les reflexions sobre el llenguatge comporten dubtes sobre la naturalesa de l'acte de comunicació anomenat entrevista. L'entrevista és sovint —de manera conscient o inconscient— una transposició d'altres situacions de comunicació com una confessió, una xerrada, una declaració o una escenificació on un subjecte menteix a un altre que fa veure que hi està molt interessat. Definir correctament la naturalesa de l'acte de comunicació anomenat entrevista i explicar-ne les regles implícites permetrà no solament aprofundir el tractament de la informació obtinguda a partir de l'entrevista, sinó també establir el paper de l'entrevistador i les seves preguntes.

El quart sender proposat és el de la funció exploratòria, analítica i verificativa dels enfocaments quantitatiu i qualitatiu, és a dir, l'entrevista i

Ronald, FRASER: **Mijas. República, guerra, franquismo en un pueblo andaluz.** Antoni Bosch, editor, Barcelona, 1985, 266 pp.

l'enquesta. Fins fa pocs anys s'atorgava a l'entrevista només un valor exploratori i a les enquestes se'ls cedia el monopoli de la validació. Actualment les històries de vida passen per una fase d'expansió. Un dels seus més visibles defensors (Bertaux) proposa conceptes tan suggestius com el de *saturació* i el dels testimoniatges negatius com a mètodes de validació. De tota manera, l'eterna qüestió de la representativitat pica a la porta de l'enfocament qualitatiu, el sotja amb vehemència, a vegades amb desvergonyiment, fent palès el romanticisme i l'exotisme tant a l'hora d'escollir informadors com quan cita passatges. La problemàtica de la representativitat continua i continuarà sobre la taula i no tinc el més mínim dubte que la qüestió continuarà trobant ressò a *Historia y fuente oral*. El cinquè canal de reflexió tracta sobre el valor de la conscienciació de la font oral. Teòrics coneguts han recalcat que la Història oral, tot i haver ampliat i democratitzat el discurs històric i haver arribat, fins i tot, a la *temeritat* de treure'l fora de les universitats, no és equiparable a una història popular i compromesa. *Historia y fuente oral* se situa, sense embuts, en el compromís amb la denúncia social i la situació de la dona. Els articles d'Eugenia Meyer i Olga Cabrera en són un bon exemple.

En resum, el lector d'*Historia y fuente oral* disposa de cinc grans vies de reflexió (interdisciplinarietat, memòria i complementarietat de les fonts, llenguatge oral i escrit, la representativitat i el valor tant de conscienciació com de denúncia que té la font oral) les quals permeten situar-se, amb rigor i de bon grat, en el cor mateix de la reflexió sobre el mètode.

El primer número de la revista és brillant i permet esperar una interessant i fructuosa continuïtat. Recomano la lectura i la consulta d'*Historia y fuente oral* no tan sols als especialistes sinó també al públic en general.

LEONARDO CURZIO

Historia y fuente oral. *Universitat de Barcelona/Institut Municipal d'Història*, núm. 1, 1989.

LLIBRES

E. LÓPEZ, J. PERUGA, C. TUDEL: **L'Andorra del segle XIX. (De la Nova Reforma a la Revolució del 1881.)** Editat amb el suport de la Conselleria d'Educació i Cultura, Andorra la Vella, 1988, 369 pp.

Davant el desolat panorama de la historiografia andorrana, els autors han aprofitat els materials recollits al llarg de la seva tasca docent en l'assignatura de Geografia i Història andorrana per confeccionar aquest llibre. Per aquesta raó, l'obra pretén ser un punt de partida i de suport per a una futura i desitjada Història d'Andorra i no pas una monografia definitiva sobre el període. L'estructura interna presenta dos grans apartats: en primer lloc, els aspectes socio-econòmics (demografia, economia —economia comunal, propietat, sistema financer, fargues—, societat, delmes i franquícies duaneres); en segon lloc, l'evolució política des de la Nova Reforma (1866) fins a la Revolució del 1881. Al primer cop d'ull, es fa palesa una notable desproporció entre ambdues parts. La primera, un bon recull de dades sobre el sistema de vida tradicional de les valls andorranes fa ombra al desenvolupament de l'evolució política andorrana des de la segona meitat del XIX. De fet, unes poques pinzellades, fonamentals si es vol, però massa descontextualitzades (Nova Reforma de 1866, concessió de cases de joc i crisi del 1868, dècada dels setanta, Revolució de 1881). De totes maneres, un dels grans mèrits d'aquest treball és la utilització d'im-

portants materials i documents inèdits, sobretot provinents dels arxius nacionals andorrans i de part dels comunals. Per manca de temps no han pogut ser consultats els arxius notariais. Destaquem també el recull bibliogràfic i els apèndixs.

JORDI CORTADELLA

Lidia ARMENGOL VILA: **Comportaments socials i mentalitats col·lectives.** Els llegats eclesiàstics andorrans del s. XIX. *Premi Principat d'Andorra 1987, M.I. Consell General, Andorra, 1988.*

A través de l'anàlisi de quasi 500 testaments eclesiàstics andorrans del segle passat, Lidia Armengol s'intenta submergir en la mentalitat col·lectiva d'aquesta societat pirenenca tan unida en certs aspectes a les comunitats muntanyenques veïnes, però tan particular en la seva configuració institucional. L'apassionament de l'autora per la seva terra fa que de vegades retrati la societat tradicional andorrana com un harmoniós pom de virtuts intangibles i com un producte natural del medi ambient físic. De tota manera, es tracta d'una primera aproximació al tema, ja que la segona part de la tasca que va engrascar Lidia Armengol a tractar aquesta qüestió, és a dir, els testaments notariais i els capítols matrimonials, encara està per fer. En aquest llibre se'ns revela una societat rural on la Casa és l'element primordial al voltant del qual es neix, es viu i es mor. La Casa, segons l'autora, és l'espai físic on els conceptes de Patrimoni i Família s'amalgamen per mantenir l'equilibri entre els recursos que ofereix el medi i el grup familiar. El llibre, a la fi del qual s'inclou un capítol d'estampes de la vida quotidiana, no deixa de ser una primera presentació d'uns estudis històrics més complets que esperem que es publiquin properament.

ISABEL GARCÍA TRÓCOLI

REVISTES I MISCEL·LÀNIES

MONOGRAFIES DEL MONTSENY / 4

AMICS DEL MONTSENY

► **Monografies del Montseny, núm. 4.**

En el quart volum editat pels Amics del Montseny poden trobar-se, entre d'altres, aquests articles: «El Monestir de Sant Marçal del Montseny», «Taula Rodona: Les Guerres Carlines al Montseny», «Els sometents de Viladrau i d'Espinelves en la guerra del francès», «Notícies històriques d'Espinelves», «Aproximació històrica al cultiu de la vinya a l'alta Vall del Congost».

► **Identitats, núm. 2/3.**

De l'últim número de la revista del Museu de l'Hospitalet destaquem els articles següents: «El cementiri de l'Hospitalet (1836-1886)», «Metodologia i pràctica museogràfica per a la valoració del patrimoni industrial», «El Canal de la Infanta i el seu aprofitament industrial a L'Hospitalet», «Les arrels filosòfiques de l'Estat del benestar».

► **Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria, núm. 34.**

Dels continguts de la revista del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró corresponent al mes d'abril, en destaquem els següents articles: «Mataró i la guerra dels matiners (1846-1849)», «El Dr. Pasqual Bellsolell, prevere. Un místic mataroní condemnat per la Inquisició setcentista», «La Rússia petita. Obrers contra obrers a Can Massot, l'any 1872».